

Het archief van de Algemene Centrale van het ABVV

RIK DE CONINCK
Amsab-ISG

Deze historische inleiding geeft een beknopt overzicht van de belangrijkste momenten en tendensen in de geschiedenis van de Algemene Centrale.¹ Een uitgebreide geschiedenis ervan is voortreffelijk beschreven in het boek 'Wij zijn de AC. 100 jaar Algemene Centrale ABVV, 200 jaar syndicale geschiedenis' van Luc Peiren.

In de periode rond 1900 werden er een groot aantal, vaak zeer lokale vakbonden opgericht op basis van beroep. Die slaagden er vaak niet in om lang te overleven. Ze hadden maar een klein ledenaantal en geen goede structuur. Daarom probeerde Camille Huysmans, de toenmalige secretaris van de Socialistische (Tweede) Internationale, die bonden te overtuigen om het Duitse organisatie-model over te nemen en zich te verenigen in een vakbondscentrale. Eén vakbond moest alle arbeiders uit een bepaalde industrie verdedigen, ongeacht hun beroep, met overal dezelfde voorwaarden en voordelen en met een tijdschrift. Hij vond vooral gehoor bij de bonden die zwak stonden door hun grote aantal kleine wer-ven en bij de ongeschoolden die moeilijk een secretariaat konden uitbouwen. In 1909 was de eerste centrale een feit: de Centrale

der Bouwarbeiders. Er volgden snel andere: bij de schilders, de fabrieksarbeiders ...

Een centrale verlegt haar grenzen

Na de Eerste Wereldoorlog werden de syndicale muren tussen de verschillende beroepen verder neergehaald. De fusie van verschillende socialistische vakverenigingen uit de bouwsector was een eerste succes: in 1919 ging de Centrale der Schilders, die voor de oorlog nog weigerachtig stond tegenover samensmelting, op in de Centrale der Bouwwerkers, omdat ze op dezelfde werven dezelfde belangen verdedigden. Kort daarop rees er tussen de Centrale der Bouwwerkers en die der Houtbewerkers een conflict over de vraag waarbij de timmerlieden en schrijnwerkers mochten aansluiten. 'Ze verwerken hout', argumenteerden de houtbewerkers. 'Maar ze werken in de bouw', antwoordden de bouwwerkers. Om uit de impasse te raken, richtten de twee organisaties een commissie op om de mogelijkheid tot samensmelting te onderzoeken. Beide centrales fuseerden in 1920, onder de naam Centrale der Bouw- en Houtbewerkers. Nog voor die fusie effectief was, ontstond er een volgend geschil, ditmaal met de Centrale der Fabrieksarbeiders, over de arbeiders in de steenbakkerijen. Ook dat geschil leidde tot een fusie: op 1 januari 1921 ontstond de Algemene Centrale der Bouw- en Ameublementarbeiders en der Gemengde Vakken van België, een lange naam die eerst afgekort werd met het letterwoord ACBAGV, en na de oorlog ingekort tot Algemene Centrale of AC.

De AC breidde haar bereik verder uit tot diverse industriële sectoren, zoals de keramieknijverheid en de chemische nijverheid. In 1929 sloten ook de verschillende vakverenigingen uit de glasnijverheid aan. Daarna volgden er besprekingen met de

Metselaars bij de bouw van het Volkshuis in Brussel, eind 19e eeuw. (Amsab-ISG, Gent)

Waalse kasseileggers, die tot dan hun eigen Centrale des Pavéurs et Aides de Belgique in stand hadden gehouden. De Vlaamse kasseileggers waren al eerder aangesloten. In 1935 kwam er een akkoord en op 1 januari 1936 traden ook de Waalse kasseileggers toe tot de AC.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte de AC verdeeld tussen collaboratie en verzet. Een deel van het bestuur was naar Londen gevlucht, terwijl een groot deel van de AC aansloot bij het Nieuwe BVV, dat een normale vakbondswerking tijdens de oorlog wilde verderzetten. Later besloot een aantal bestuursleden bij de collaborerende Unie van Hand- en Geestesarbeiders (UHGA) aan te sluiten. Een ander deel van de AC, waaronder het gewest Luik, ging in het clandestiene verzet.

Na de oorlog volgde een moeizaam fusieproces met het communistische Eenheids-

syndicaat van Bouw, Hout en Gemengde Vakken. De leiding van de Algemene Centrale begon er enkel aan omdat op het hoogste niveau de samensmelting met de communisten al in april 1945 was voltrokken in het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) en omdat ze geen enkele stem wou verliezen aan de eenheidsyndicaten. Vermits de AC ruim drie keer meer leden telde dan haar communistische tegenhanger, speelde ze het spel hard en zorgde ze ervoor dat het Eenheidsyndicaat zo weinig mogelijk te zeggen kreeg. Op het fusiecongres van 30 september 1945 had de 'oude AC' de macht stevig in handen: de Eenheidsvakbond kreeg slechts vijf zitjes in het 28 leden tellende Nationaal Comité. Daarnaast smolt ook een verwaarloosbaar onderdeel van de renardistische Mouvement Syndical Unifié (MSU), dat tot de bouwsector behoorde, samen met de AC.

Spiegelmakers in hun atelier. (Musée du Verre, Charleroi)

Schrijnwerkers in hun atelier, begin 20e eeuw. (Amsab-ISG, Gent)

In de jaren 1950 breidde de AC dankzij nieuwe fusies haar werkingsveld weer uit. In 1952 zegde ze haar steun toe aan de Centrale der Leder- en Vellenbewerkeren tijdens een staking in de schoennijverheid in Izegem. Die dreigde zolang te duren dat de kas van de kleine centrale uitgeput kon raken. De staking werd uiteindelijk gewonnen zonder dat de AC moest tussenkomen, maar de Centrale van Leder en Vellen stelde daarna aan de AC voor om te fusioneren en zo bij toekomstige conflicten financiële moeilijkheden te voorkomen. De samensmelting kwam er op 1 januari 1953. Een jaar later was ook de Centrale der Tabaksbewerkeren te klein geworden om nog een degelijke vakbondswerking te organiseren. Ze besloot te fusioneren met een grote centrale; de AC was daarvoor het meest aangewezen. Op 1 april 1954 was de samensmelting een feit. De Centrale der Steenbewerkeren volgde een decennium later dezelfde redenering. Me-

chanisatie en rationalisatie in de steengroeven had haar ledentallen doen afnemen en de vakvereniging merkte dat ze niet meer over voldoende middelen beschikte om de belangen van de arbeiders in de kleine, erg verspreide steengroeven te verdedigen. Op 1 januari 1965 smolt de centrale samen met de AC. Tot slot volgde er in 1994 een fusie met de Centrale der Mijneren, die haar ledental sterk had zien slinken als gevolg van de vele mijnsluitingen in de voorgaande decennia.

De vele fusies zorgden er mee voor dat de Algemene Centrale haar werkterrein steeds uitbreidde en haar ledental verhoogde. Maar ook zonder fusies verbreedde de AC haar werking tot nieuwe sectoren. Na de Tweede Wereldoorlog omvatte de AC zo ook de petroleum-, de cement- en de papiernijverheid, de land- en tuinbouw, de seizoenarbeiders, de grensarbeiders ... Langzaam kwamen daar ook diverse diensten- en non-profitsec-

toren bij, zoals wasserijen en schoonmaakbedrijven, haarkappers, cinemazalen, bewakingsdiensten, gezins- en bejaardenhelpers, begrafenisondernemingen, huisbewaarders, opvoedings- en huisvestingsinstellingen, uitzendarbeid, beschutte werkplaatsen, de gezondheidssector ... Daardoor is de AC de meest gediversifieerde centrale binnen het ABVV. De specifieke eisen in elk van die sectoren leidden tot een groot aantal akkoorden, die dan soms overgenomen werden in andere sectoren. Zo werd in 1946 een Fonds voor Bestaanszekerheid opgericht voor de werknemers in de bouwnijverheid. Dat zorgde ervoor dat arbeiders die door extreme weersomstandigheden niet konden werken toch een vast loon ontvingen. Die regeling werd later uitgebreid naar andere sectoren waarin

weersveranderingen een invloed hadden op het werk. Andere voorbeelden waren het klein verlet in 1947, de 45-urenweek in 1953 en de instelling van verschillende sociale premies en vergoedingen ... De AC zag het licht in een periode dat de eerste paritaire overlegorganen ontstonden. In 1920 werden de Gemengde Commissies voor het Bouwvak en voor Hout en Ameublement opgericht. Daardoor kon de AC zich van bij haar ontstaan ontplooiën als een vakbond die de belangen van haar leden voornamelijk via overleg en vertegenwoordiging trachtte te verdedigen. Uiteraard nam ze wel deel aan nationale acties, zoals de algemene staking van 1936.

Via de verschillende sectoren is de AC ook vertegenwoordigd in internationale vak-

bondsfederaties. De belangrijkste daarvan is die van de energie- en chemische sector, maar uiteraard is ze ook vertegenwoordigd in de internationale federaties van de bouw- en houtarbeiders, de grafische sector ... In de loop van de jaren fuseerden die – net zoals de AC – met andere federaties. Een mooi voorbeeld is de Internationale Federatie van Vakbonden van de Arbeiders in Diverse Nijverheden. In 1965 smolt die samen met de federatie van vakbonden uit de scheikundige sector en in 1977 met die uit de energiesector. Om de samenwerking binnen de pas opgerichte Europese Economische Gemeenschap mogelijk te maken, werd er een Europese Coördinatiecommissie opgericht. Dat was een eerste aanzet om tot Europese cao's bij multinationals te komen.

Een grote centrale

Toen de Centrale der Bouw- en Houtbewerkers op 1 januari 1920 ontstond, telde die meteen bijna 55.000 leden. Na twee jaar bereikte haar ledenaantal een eerste hoogtepunt: er waren er toen 137.500. De AC was toen gedurende jaren meestal de tweede grootste centrale binnen de socialistische vakbeweging, na de Centrale der Metaalbewerkers van België (CMB). Na enkele jaren van ledenverlies, waren er tussen het begin van de jaren 1930 en de Tweede Wereldoorlog steeds meer dan 120.000 leden. In 1934 werd ze daarenboven de grootste centrale van de SK. Onmiddellijk na de oorlog kreeg de AC de concurrentie van communistische en renardistische vakbonden en had ze heel wat minder leden. De CMB was toen opnieuw groter dan haar. Maar na een jaar groeide dat aantal opnieuw. In 1953 werd de kaap van de 150.000 leden overschreden en had ze de CMB qua grootte intussen weer ingehaald. In 1972 had de AC 200.000 leden, in 1978 250.000. Daarna daalde het aantal opnieuw enkele jaren. Sinds de jaren 1970 was de

Algemene Centrale der Openbare Diensten (ACOD) de grootste centrale van het ABVV, maar sinds 1986 was dat opnieuw de AC. Vanaf dat jaar tot 1995 steeg haar ledenaantal weer, tot 300.000. Het huidige aantal wordt op 376.000 geschat.

Het archief

Amsab-ISG ontving dit omvangrijke archief in 2007 en voegde het samen met de collectie van de AC die het al in 1992 had gekregen. Die bevatte vooral materiaal uit het interbellum. In de naoorlogse periode is het materiaal meestal goed bijgehouden. Slechter is het gesteld met dat uit het interbellum. Dat is niet verwonderlijk, aangezien er net voor de oorlog afspraken werden gemaakt om het te vernietigen bij een Duitse inval.

Het archief bevat reeksen verslagen van verschillende instanties, zoals het Nationaal en het Uitvoerend Bestuur. De reeksen dossiers en briefwisseling gaan enerzijds over de lokale interprofessionele werking en anderzijds over sectorproblemen. Hierbij moet vermeld worden dat de briefwisseling met de afdelingen vanaf de jaren 1960 meer en meer handelt over interne zaken zoals vakantiebetalingen, vervanging van secretarissen, syndicale grenzen ... Toch zijn die dossiers zeer belangrijk omdat ze gerelateerd zijn aan de aanwezigheid van de socialistische beweging in heel België. De werking voor bijvoorbeeld bouwarbeiders, steenbakkers en steenhouders zorgde ervoor dat de AC dikwijls de pionier was in de verspreiding van socialistische ideeën tot in de verste uithoeken van het land. Dat leidde tot de oprichting van volkshuizen in bijvoorbeeld Berlaar, Bissegem, Ploegsteert, Lixhe, Wépion en zo veel andere plaatsen.² De dossiers over de werking in de sectoren bevatten dan weer veel meer inhoudelijke informatie over de toestanden in de bedrijven. Die dossiers kunnen omvangrijk zijn, zeker in een fase van herstructurering.

De Algemene Centrale verdedigt ook de belangen van de uitzendkrachten. (Amsab-ISG, Gent)

Het archief over bijvoorbeeld de herstructurering van de glassector is bijzonder uitgebreid en interessant. Daarnaast bevat het ook oude bestanden van de talrijke centrales waarmee de AC fuseerde. Die archieven lopen gewoon door, de vroegere centrale werd een vakcommissie, maar de dossiers ondergingen geen invloed daarvan. Daarom was het ook niet raadzaam om bestanden uit elkaar te halen in afgescheiden archieven, voor en na de fusie.

Het is merkwaardig dat Dore Smets, toenmalig lid van de AC-leiding, zijn archief uit de oorlogperiode later achterliet in de gebouwen van de AC. Smets vluchtte in 1940 naar Londen en was er bijzonder actief in politieke en syndicale milieus. Zo richtte hij het Centre Syndical Belge mee op, had hij contacten met syndicalisten in bezet België, vergaderde hij over werkomstandigheden in de Britse fabrieken, over blauwdrukken voor het naoorlogse België

en vooral over de positie van de vakbond daarin. In Londen was hij ook lid van de Socialistische Groep Emile Vandervelde en ook daar zijn notulen en briefwisseling van bewaard. De inventaris bestaat uit 1700 beschrijvingen. Het archief is opgeborgen in 326 dozen en bestrijkt de periode van 1887 tot 2007. Het is raadpleegbaar mits toestemming van de verantwoordelijke archivaris.

- 1 Die benaming bestaat pas sinds 1954. Daarvoor heette ze de Algemene Centrale van Bouw-, Ameublementswerkers en Gemengde Vakken (ACBAGV). Nu heet ze voluit Algemene Centrale van het ABVV.
- 2 De Centrale van Leder en Vellen vervulde die rol ook, maar op een veel kleinere schaal, met volkshuizen in Stavelot, Peruwelz, Herve, Etterbeek en Aalst. In 1953 fuseerde die centrale met de AC.